

BESEDA UREDNIKA

Težišče dvojne številke devetega letnika revije je tokrat spet zgodovinski protestantizem 16. stoletja s svojimi osebnostmi. O tem pričajo prispevki o Petru Pavlu Vergeriju, Juriju Dalmatinu, Matiji Vlačiću Iliriku in Kasparju Schwenckfeldu, pa spet tudi o Trubarju; o tem govorijo prikazi simpozijev, pa obnovitev spomina na Elzejevo študijo o kranjskih študentih na univerzi v Tübingenu v 16. stoletju

Revija se pri tem ni izognila tradicionalni središčni temi slovenske protestantistike: obravnava prispevka protestantov pri nastajanju slovenskega knjižnega jezika in literature. Za to govori analiza Dalmatinovega dela pri slovenski protestantski pesmarici, članek o Trubarjevem predgovoru k prevodu Nove zaveze in na poseben način *hommage* Branku Berčiču, posebej zaslužnemu prav za bibliografsko in bibliotekarsko obravnavo slovenskih protestantskih tiskov 16. stoletja. Vendar pa je revija tokrat posegla predvsem – recimo temu tako – v obrobje: k osebnostim, ki so običajno na robu zanimanja slovenske protestantistike, saj jih obravnava le, ker so in kolikor so vplivale na osebe in dogajanja, ki so v središču njenega zanimanja. Vergerij in Vlačić sta že kot Istrana tudi geografsko že na meji »slovenskega prostora«. Obravnava teh osebnosti zgolj po meri njunega vpliva na slovensko jezikovno in literarno dogajanje (ter podoba, ki sta jo pri tem dobili v slovenskem kulturnem prostoru) pa je prej ko ne neprimerna in tudi krivična. Ne le zaradi celovitosti spomina, ki smo jim ga dolžni, ampak tudi zaradi nesporne pomembnosti njihovega dela in aktualnosti marsikaterega njihovega dosežka ali izziva. Mislim, da je zato Vlačić upravičeno deležen pozornosti v več prispev-

kih v reviji, Vergerij pa je v Cavazzovi predstavitvi celo dobil prvo mesto v letošnji številki. Vlačić ni bil le teološki mentor Sebastijana Krelja in voditelj zagrizenih »flacijancev«, ki jim Trubar ni pritrjeval, Vergerij pa je zanimiv in pomemben še po čem drugem kot samo po sodelovanju in sporih s Trubarjem.

Kontrapunkt glavnemu poudarku na zgodovinskem protestantizmu je članek o Sørenu Kierkegaardu ob 200. obletnici njegovega rojstva. Čeprav je seveda tudi on že zgodovinska osebnost, je njegovo delo (p)ostalo znano predvsem po odmevih v sodobni filozofiji in etiki (eksistencializem) in sodobni teologiji (dialektična teologija Karla Bartha). Kot oster kritik institucionalnega krščanstva, v prvi vrsti seveda domače danske luteranske cerkve, je hkrati tako afirmiral in poglobil – protestantsko – pojmovanje človekove notranjosti, subjektivnosti, individualnosti, odgovornosti, svobode, nasprotovanja vsakršni samozadostnosti, da ima več kot upravičeno mesto tudi v »reviji za vprašanja protestantizma«.

RAZPRAVE, ŠTUDIJE začenjamo z dokumentiranim novim prikazom »nenavadne osebnosti Petra Pavla Vergerija«, ki ga je napisal ugledni tržaški italijanski zgodovinar Silvano Cavazza. Vergerij je kot koprski škof skupaj s Koprom postal (tudi) naša dediščina in zato skrb tudi slovenske protestantistike (ne le zaradi svojih zvez s Trubarjevimi jezikovnimi prizadevanji). Ne po naključju je Vergeriju posvetil enega svojih zadnjih romanov istrski pisatelj Fulvio Tomizza (*Il male viene dal nord*, Mondadori, Milano 1984): kdor pozna Tomizzo, ve, da bi tudi ta roman zaslužil prevod v slovenščino. Prispevek Lucijana Adama o Dalmatinu se opira na disertacijo, ki jo je nedavno zagovarjal na primorski univerzi v Kopru. Z dovoljenjem avtorja Hansa Petra Großhansa smo iz zbornika simpozija o Vlačiću prevedli razpravo, ki pokaže na pomembnost Vlačićevega dela z vidika razvoja hermenevtike; hkrati pa nas seznanja tudi z delom Kasparja Schwenckfelda, ki ga sicer vsaj po imenu poznamo iz Trubarjevih kritičnih opazk (več je o Schwenckfeldu in Trubarju pisal Jonatan Vinkler v zborniku Saše Jeršeta *Vera in hotenje*, Ljubljana, Slovenska matica 2009). Cvetka Hedžet Tóth v razpravi o Kierkegaardu – spodbujeni tudi s simpozijem o njem, o katerem poroča v rubriki *Razgledi, vpogledi* – med drugim poudari in osmisli možnost ter naravnost nujnost branja

Kierkegaardu s stališča etike, kar je izziv in spodbuda tako za ateiste kot teiste.

ŠTUDIJSKI VEČERI Slovenskega protestantskega društva – vsako tretjo sredo v mesecu v Trubarjevi hiši literature v Ljubljani – so bili tudi letos po vsebini in pristopu raznovrstni in taka je seveda tudi rubrika, ki prinaša predavanja, kakor so jih avtorji pripravili za objavo (Igor Grdina, ki je govoril o odprtih vprašanih raziskovanja Trubarjevega dela in protestantizma, je obljubil članek za leto 2014). Dve predavanji sta bili namenjeni dvema najbolj markantnima osebama reformacije iz naših krajev: Vincenc Rajšp analizira Trubarjev predgovor k zadnjemu delu *Nove zaveze*, Luka Ilić pa panoramsko in dokumentirano predstavlja Vlačičevo udeležbo v ključnih teoloških polemikah srednjeevropske reformacije. Ilićevo predavanje nam hkrati posredno prikaže teološka in politična razmerja in razmere v protestantskih okoljih 16. stoletja, kjer je – drugače kot v Trubarjevi domovini – protestantska reformacija zmagala in so bila v ospredju znotrajprotestantske diskusije in spori, ne pa nujno spopadanje s katoliško politično in cerkveno oblastjo. Dobljena slika nam omogoča tudi boljši uvid v koordinate in usmeritve takratnega Trubarjevega delovanja. Peter Kovačič in Vinko Ošlak v svojih predavanjih obsežno – in kritično – govorita (tudi) o katoliški cerkvi v zgodovini in danes, in sicer v neposredni (Ošlak) ali posredni (Kovačič) primerjavi s prav tako kritično predstavljenim protestantizmom – vsak z vidika svojega dojetja bistva krščanstva oziroma Kristusovega evangelija. Primerjavi katoliškega in protestantskega pristopa je posvečeno tudi predavanje Marka Kerševana, in sicer ob vprašanju Marijinega čaščenju od Trubarja do danes. Vprašanje odnosa do žensk in ženskega v krščanskih cerkvah je bilo deležno kritične predstavitve ob še eni – danes in v perspektivi verjetno ključni – temi katoliško-protestantskega razhajanja, ob ženskem duhovništvu. Predstavila jo je Vladimira Mesarič Jazbinšek, evangeličanska duhovnica in namestnica vikarja v Slovenski vojski. Tema je posredno odmevala tudi v Debenjakovi predstavitvi pisanja Janeza Vajkarda Valvasorja oziroma njegovega (protestantskega) pomočnika Erasma Franciscija o Mariji Magdaleni v Slavi vojvodine Krajnske. Leon Novak je v predavanju prikazal nemško protestantsko Izpovedujočo cerkev (Bekennende Kirche) in njeno

nasprotovanje nacizmu in še posebej tako imenovanim Nemškim kristjanom iz vrst protestantov, ki so nacizem podpirali; eden najbolj vidnih protestantskih nasprotnikov Nemških kristjanov Dietrich Bonhoeffer je bil kot zarotnik proti Hitlerju usmrčen skupaj z admiralom Canarisom in drugimi. Ključnega dokumenta Izpovedujoče cerkve, se pravi Barmenske teološke deklaracije iz leta 1934, se bomo posebej spominjali prihodnje leto ob njeni 80. obletnici. Mimogrede: odnosu koroških protestantov do Hitlerja in nacionalsocializma je posvečena tudi letošnja razstava v Evangeličanskem kulturnem centru oziroma muzeju, ki ga je ustanovil Oskar Sakrauski v Brezah (Fresach) na Koroškem (lanskoletna razstava je bila posvečena Primožu Trubarju). Razstavo je pripravil mlajši avstrijski zgodovinar Alexander Hanisch Wolfram, katerega razpravo o protestantih in Slovencih na avstrijskem Koroškem smo objavili v lanski dvojni številki naše revije.

Rubrika BILO JE POVEDANO spomni na študijo prvega duhovnika v 19. stoletju obnovljene nemške protestantske cerkvene občine v Ljubljani Ludwiga Theodorja Elzeja o kranjskih študentih na univerzi v Tübingenu. Elze je študijo napisal ob praznovanju 400. obletnice tübingenske univerze, ki mu je zanj podelila nagrado.

RAZGLEDI, VPOGLEDI seznanjajo z razpravo o (ne)ustreznosti napisa na spominski plošči o sežigu knjig v Ljubljani v času reformacije. Stališče Slovenskega protestantskega društva Primož Trubar ob pobudi za spremembo sedanjega napisa je bilo od vsega začetka, da je treba napis uskladiti s preverjenimi dejstvi – temu je sledil tudi skupen dogovor pobudnikov spremembe in predstavnikov društva in predlog novega besedila, ki je bil poslan Mestni občini Ljubljana. Trije zapisi so namenjeni trem simpozijem: Vincenc Rajšp poroča o simpoziju o reformaciji hrvaških zgodovinskih deželah v Zagrebu, Cvetka Hedžet Tóth piše o simpoziju o Kierkegaardu v Ljubljani junija 2013, Marko Kerševan o zborniku z mednarodnega simpozija o Matiji Vlačiću v Labinu leta 2010. Naj ob tem spomnim, da so hrvaški jezikoslovci in literarni zgodovinarji tvorno sodelovali na jubilejnem simpoziju v Ljubljani ob Trubarjevem letu 2008 (glej zbornik *Reformacija na Slovenskem*, Obdobja 27, Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2010). Čas je, da v skupnem interesu za raziskovanje skupne

preteklosti na to odgovori z večjo raziskovalno pozornostjo do evropsko pomembne reformatorske osebnosti Matije Vlačiča tudi slovenska protestantistika. Naj bodo prispevki o njem v naši reviji spodbudni za to.

PORTRET zaslužnih za vednost o slovenskem protestantizmu in za slovensko protestantistiko je posvečen letos umrlemu profesorju Filozofske fakultete in začetniku študija bibliotekastva v Ljubljani dr. Branku Berčiču.

Rubrika PREVOD se s ponatisom Trubarjevega posvetila ženskam v novem slovenskem prevodu Edvarda Vrečka neposredno dotika že omenjene teme žensko duhovništvo. V njem Trubar poudarja zasluge žensk pri širjenju evangeljske vere na Slovenskem, njihovo vlogo v utrjevanju Cerkve pa utemeljuje s sklicevanju na *Novo* in *Staro zavezo*.

Revijo sklepa KRONIKA z objavo besedila dr. Danila Türka, ki je kot predsednik republike govoril na proslavi dneva reformacije v Cankarjevem domu v Ljubljani leta 2012, ko jo je pripravilo Slovensko protestantsko društvo Primož Trubar.

In spet – devetič – hvala vsem, ki s svojim delom in prispevki omogočajo izhajanje naše doslej prve in edine revije za vprašanja protestantizma.

Marko Kerševan